

vorniški učitelj z otoka Temnos, ki ga sodobna retorična teorija pozna predvsem zaradi njegove teorije o *staseis* ali *spornih vprašanjih*. V rimskih retoričnih priročnikih iz 1. stol. pr. n. št. se predvaje s svojo specifično zgradbo in vsebino omenjajo že kot samoumevna oblika govorniškega urjenja, zato je mogoče sklepati, da gre za v tistem času že povsem uveljavljeno in neločljivo sestavino govorniškega pouka tudi v Rimu. Najstarejša danes ohranjena razprava o progimnazmih naj bi bilo delo *Ajlja Teona*, aleksandrijskega učitelja iz sredine 1. stol. n. št.,³ ki v uvodu pravi, da so predvaje potekale tako, da je učitelj najprej na glas prebral odlomek, ki so ga morali učenci poslušati in nato zapisati po spominu. Šele ko so se izpopolnili v tej veščini, so dobili kratek odlomek, ki so ga morali bodisi parafrazirati ali razčleniti in razširiti ali pa poskusiti zavrnuti (prim. Kennedy, 2003: 5–9). Do 1. stol. n. št. so se v takšnih vajah začeli uriti skoraj vsi grški in rimski učenci v osnovnih in višjih retorskih šolah. Običajno so v okviru priprave na javni govorni nastop spoznali štirinajst različnih vaj v sestavljanju besedila: *basen*, *pripoved*, *anekdoto*, *pregovor*, *zavrnitev* in *okrepitev trditve*, *topos*, *hvaljenje*, *grajo*, *primerjavo*, *govor v skladu z značajem*, *opis*, *zavrnitev/dokazovanje splošne trditve* in *zavrnitev/dokazovanje zakona*. V takšnem ustaljenem zaporedju so se učenci postopoma naučili različnih retoričnih strategij, od umetelno zgrajenega in splošno priznanega načina pripovedovanja, razširjanja, opisovanja, do hvaljenja, kritiziranja, primerjanja, dokazovanja in zavračanja. Te veščine so lahko kombinirali na različne načine, vse z namenom, da bi se izurili v sestavljanju govorov, ki so ustrezali antičnim merilom.

Tradicija nam je ohranila nekaj piscev takih vaj. Pri Grkih so bili to: že omenjeni *Ajlj Teon* (1. stol. n. št.), domnevno *Hermogenes* iz Tarsa (potujoči učitelj govorništva iz 2. stol. n. št. in avtor priročnikov o že omenjenih *staseis* ali *spornih vprašanjih*),⁴ *Aftonij* (učitelj govorništva iz poznega 4. stol. n. št., katerega priročnik je predstavljal temeljno literaturo v srednjeveških govorniških šolah), in *Nikolaj Sofist* (profesor retorike na univerzi v Konstantinoplu iz 5. stol. n. št.).⁵ Edino ohranjeno

3 O problematiki Teonove časovne umestitve glej Heath (2002) in Babič (2006: 72).

4 Kratek oris teorije o *staseis* je predstavljen v Barthes (1990: 81).

5 Zanimiva je okoliščina, da so vsa ohranjena besedila v grščini, četudi so iz cesarskega obdobja. Babič (2006: 73–74) pravi, da za to obstajata dve možni razlagi, ki se med seboj ne izključujeta: prva je ta, da je del pouka tudi v rimskih govorniških šolah še vedno potekal v grščini, na drugi strani pa ohranjene razprave niso učbeniki za učence, temveč priročniki za učitelje, ki so grščino kot »strokovni jezik« govorništva najverjetneje dovolj dobro obvladali. Za prevod vseh ohranjenih grških priročnikov s spremno besedo glej Kennedy (2003).